

SAMENWERKINGSVERBAND

STROMENLAND

PASSEND
ONDERWIJS

Beleidskader begaafdheid

Beleidskader m.b.t. begaafdheid voor het SWV Stromenland PO2507

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Visie.....	3
2. Leeswijzer.....	4
3. Theoretisch kader	4
4. Doelgroep definitie	5
5. Ondersteuning	6
5.1 Basisondersteuning.....	6
5.1.1 Signaleren.....	6
5.2 Extra ondersteuning.....	7
6. Richtlijnen basisondersteuning.....	8
7. Monitoring en evaluatie.....	8
8. Begroting.....	8
9. Bronnen.....	9
Bijlage 1.....	10

1. Inleiding

In het ondersteuningsplan 2016-2020 van Stromenland staat de volgende ambitie beschreven: *Stromenland ziet het als haar maatschappelijke opdracht om alle leerlingen passend onderwijs te bieden, zodat ieder kind zich optimaal ontwikkelt. Stromenland doet dit op een zo geïntegreerd mogelijke wijze, vanuit zo geïntegreerd mogelijke voorzieningen.*

Daarnaast heeft passend onderwijs als uitgangspunt dat leerlingen zo thuis nabij en regulier mogelijk onderwijs volgen. Ook begaafde leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte verdienen een plek in het regulier onderwijs in plaats van in een aparte bovenbestuurlijke voorziening.

Dit heeft geleid tot de volgende uitgangspunten komend uit het jaarverslag 2018 van Stromenland:

- Het *Onderwijs continuüm*. Het samenwerkingsverband borgt het onderwijs continuüm voor de leerling en zet daartoe de mogelijkheden voor onderwijsondersteuning en speciaal onderwijs binnen haar verantwoordelijkheid in, waar nodig en gewenst in samenwerking met de partners in de voorschoolse educatie en in jeugdzorg. De samenwerking is vanzelfsprekend ook met de ouders en in de doorlopende leerlijn met het samenwerkingsverband VO.
- De *integratie van regulier onderwijs, SBO en SO*, waarvan het tempo en de vorm deels bepaald zijn door lokale mogelijkheden. De versterking van de basisondersteuning en de extra ondersteuning met deels expertise uit het S(B)O via de inzet van onderwijsondersteuners in het reguliere onderwijs werken preventief en stimuleren ook integratie. Hetzelfde geldt voor inhoudelijke en huisvestelijke samenwerking van SO en SBO, en van SO, SBO en regulier onderwijs.

Bovenstaande uitgangspunten zijn binnen het samenwerkingsverband bepalend voor de ondersteuning van begaafde leerlingen.

De aanleiding voor het schrijven voor het beleidskader komt onder andere voort uit jaarplandoelen rondom begaafdheid, integratie en de daling van deelnamepercentages (Jaarplan 2019). Vanaf 2019 geeft het samenwerkingsverband begaafdheid een hoge prioriteit. Hierbij heeft ook de subsidie voor begaafde leerlingen primair- en voortgezet onderwijs en het traject voorafgaand aan deze subsidie invloed gehad op dit proces. Om het beleidskader te vullen is gesproken met o.a. platformcoördinatoren, schoolbestuurders, schoolleiders, IB-ers, leerkrachten en ouders binnen het samenwerkingsverband met betrekking tot de ondersteuning van begaafde leerlingen.

2. Visie

De ondersteuning voor begaafdheid is onderdeel van de basisondersteuning en vindt daarom zoveel mogelijk passend in regulier onderwijs plaats. (Vroeg)signaleren is hierbij noodzakelijk om preventief te werken en om zo snel mogelijk het beste beeld te krijgen van de onderwijsbehoeften van een begaafde leerling. Bij begaafde leerlingen is het belangrijk dat de natuurlijke aanleg die zij hebben wordt getransformeerd naar ontwikkelde vaardigheden. Hiermee kan bijvoorbeeld onderpresteren worden voorkomen wat tot minder thuiszitters en beter passend onderwijs leidt.

Daarnaast verdienen begaafde leerlingen een plek waar zij zich naast intellectueel ook sociaal, emotioneel en creatief volwaardig kunnen ontwikkelen met gelijkgestemden. Pas bij een goed samenspel van de persoonskenmerken en sociale omgevingen ontwikkelt een begaafde leerling zich.

3. Hoe?

Bovenstaande visie vraagt een verbreding van de basisondersteuning in zowel regulier als speciaal onderwijs. Niet alle (speciale) scholen geven de (onderwijs)ondersteuning voor hoogbegaafde leerlingen al op hetzelfde niveau vorm. Ook zijn nog niet alle leerkrachten even bedreven in het

signaleren, onderwijzen en begeleiden van deze leerlingen. Om daar gezamenlijk aan te kunnen voldoen wil het samenwerkingsverband ondersteunend/faciliterend naar de scholen zijn. Hoe het samenwerkingsverband die rol kan vervullen zal steeds in samenspraak met de schoolbesturen worden besproken.

Wanneer men niet tegemoet kan komen aan de specifieke ondersteuningsbehoeften van een begaafde leerling zal extra ondersteuning nodig zijn. Hiervoor zijn deeltijd/voltime onderwijsvoorzieningen of een plek binnen het speciaal onderwijs ingericht, maar getracht wordt om dit zo integratief mogelijk plaats te laten vinden. Waarbij het streven altijd is om terug te stromen naar een zo regulier mogelijke setting.

Het hebben van deeltijd/voltime voorzieningen sluit niet uit, dat het onze gezamenlijke plicht is om begaafde leerlingen binnen de basisondersteuning zoveel mogelijk te bieden. Men moet elkaar kunnen aanspreken wanneer begaafde leerlingen te vlot naar een vorm van extra ondersteuning worden doorverwezen. Alleen de leerlingen waar extra ondersteuning echt noodzakelijk is moeten voor deeltijd/voltime voorzieningen in aanmerking komen. Zo is een begaafde leerling niet zonder meer toelaatbaar voor extra ondersteuning.

Naast ondersteuning in het onderwijs blijken begaafde leerlingen veel baat te hebben bij contact met gelijkgestemden (peers). Begaafde leerlingen wil het samenwerkingsverband dan ook de kans geven om daar gebruik van te maken. Het is voor sommige scholen nog lastig om dit mogelijk te maken. Samen met hen wil het samenwerkingsverband dan ook onderzoeken hoe bij scholen met een kleiner aantal begaafde leerlingen die ontmoeting toch plaats kan vinden.

Het samenwerkingsverband wil mee gaan in het proces met de scholen om begaafdheid beter te integreren in de basisondersteuning. Zo is (vroeg)signaleren een belangrijk onderdeel van de basisondersteuning. Het sneller zichtbaar hebben van begaafde leerlingen kan onderpresteren, vastlopen op latere leeftijd maar ook thuiszitten voorkomen. Desondanks is signaleren geen doel op zich maar wel een aanknopingspunt voor ondersteuning. Hierin wil het samenwerkingsverband ook gezamenlijk met scholen optrekken om hen hierin te kunnen faciliteren.

2. Leeswijzer

Dit beleidskader geeft een overkoepelend beeld van de ondersteuning op begaafdheid binnen het samenwerkingsverband Stromenland om als samenwerkingsverband vast te stellen. Dit kader bestaat uit een theoretisch kader waarin de meest voorkomende theorieën rondom begaafdheid worden toegelicht. Vervolgens wordt er voor de doelgroep begaafde leerlingen een definitie gesteld om te kunnen kaderen. Hierna wordt beschreven hoe de ondersteuning binnen het samenwerkingsverband is vormgegeven waaruit het handelingskader volgt. Daarna volgt de monitoring en evaluatie, de begroting en tot slot de gebruikte bronnen.

3. Theoretisch kader

Op dit moment bestaat er geen algemene consensus over de definitie van begaafdheid. Dit maakt dat er niet zomaar over 'de begaafde leerling' gesproken kan worden. Ook in de wetenschap is men het niet eens over de definitie van begaafdheid. Over het algemeen combineert men een aantal van de belangrijkste theorieën rondom begaafdheid. Een aantal veelgebruikte theorieën worden hieronder kort toegelicht.

a. Triadische model (Renzulli) i.c.m. Meerfactorenmodel (Mönks)

Renzulli geeft aan dat bij op hoog niveau presteren dezelfde kenmerkende persoonlijkheidseigenschappen samenkomen. Deze eigenschappen zijn hoge intellectuele vermogen, taakgerichtheid en volharding en creatief vermogen. Mönks heeft de rol van de sociale

omgeving hier aan toegevoegd. Hierbij gaat het om een wisselwerking tussen de persoonlijkheidseigenschappen en het gezin, de school en vrienden.

b. Meervoudige intelligenties (Gardner)

Gardner gaat uit van meervoudige intelligentie(gebieden), deze zijn als volgt: verbaal-linguïstisch, logisch-mathematisch, visueel-ruimtelijk, muzikaal-ritmisch, lichamelijk-kinesthetisch, naturalistisch, interpersoonlijk en intrapersoonlijk. Men kan op een of meerdere gebieden hoog presteren, waarbij begaafdheid ook gebied-specifiek kan zijn. Hierbij kijkt men vooral naar op welke manier iemand begaafd is i.p.v. in welke mate iemand begaafd is. Een kritische noot bij deze theorie is dat we inmiddels weten dat uitblinken op cognitief gebied een veel groter effect heeft op het hele 'zijn' van de leerling dan uitblinken op bijvoorbeeld de lichamelijk-kinesthetische intelligentie.

c. Multifactorenmodel (Heller)

Dit model gaat uit van een combinatie tussen de modellen van Renzulli, Mönks en Gardner. Heller baseert dit model op het idee dat begaafde leerlingen door hun aanleg en stimulerende omgeving makkelijker dan gemiddeld begaafde mensen tot uitzonderlijke prestaties kunnen komen. Daarbij zijn er een aantal gebieden waarop iemand begaafd kan zijn: intellectuele capaciteiten, praktische intelligentie, artistieke capaciteiten, muzikaliteit, creatieve vermogens, sociale competentie en psychomotoriek.

d. Differentiated Model of Giftedness and Talent (DMGT-model) van Gagné

Gagné gaat uit van het feit dat ieder mens aangeboren, specifieke natuurlijke vermogens (potentieel) heeft. In een proces van (in)formeel leren én oefenen worden deze vermogens getransformeerd tot systematisch ontwikkelde vaardigheden. In het model wordt duidelijk welke vermogens en vaardigheden onderscheiden kunnen worden en door welke factoren het proces van (in)formeel leren en oefenen beïnvloed wordt. Het model van Gagné wordt in Bijlage 1 grafisch weergegeven.

Het opnemen van een bepaalde theorie brengt implicaties met zich mee voor het onderwijs-/ondersteuningsaanbod dat de scholen voor begaafde leerlingen aanbieden.

4. Doelgroep profielen

Begaafdheid kan bij leerlingen op verschillende manieren tot uiting komen. Gegeven de diversiteit aan wetenschappelijke theorieën worden om tot een schets van de doelgroep te komen binnen het samenwerkingsverband de zes profielen van Betts en Neihart (2010) aangehouden (Tabel 1).

Tabel 1. Zes profielen Betts & Neihart (2010)

Profiel Leerling	Beknopte typering
Aangepast succesvol	De aangepaste, succesvolle leerling levert goede prestaties, is perfectionistisch, vermijdt risico en zoekt bevestiging van de leerkracht.
Uitdagend creatief	De uitdagende, creatieve leerling is creatief, komt op voor eigen opvattingen, is competitief, heeft grote stemmingswisselingen, is eerlijk en direct
Onderduikend	De onderduikende leerling ontkent zijn of haar begaafdheid, vermijdt uitdaging, zoekt sociale acceptatie en wisselt in vriendschappen
Risicoleerling (drop-out)	De risicoleerling is creatief, zoekt buitenschoolse uitdaging, isoleert zich zelf, verstoort, presteert gemiddeld of minder, bekritiseert zichzelf en anderen
Dubbel bijzonder	De dubbel bijzondere leerling heeft kenmerken van leer- en/of gedragsproblemen, werkt inconsistent, presteert gemiddeld of minder (mogelijk als gevolg van een onderliggend leerprobleem), verstoort en reageert af
Zelfsturend autonoom	De zelfsturende, autonome leerling heeft goede sociale vaardigheden, werkt zelfstandig, ontwikkelt eigen doelen, werkt zonder bevestiging, is creatief, komt op voor eigen opvattingen en neemt risico

5. Ondersteuning

In dit hoofdstuk wordt de ondersteuning op het gebied van begaafdheid aanwezig binnen het samenwerkingsverband beschreven. De verschillende niveaus van ondersteuning van begaafde leerlingen is in Tabel 2 weergegeven.

5.1 Basisondersteuning

De scholen geven de basisondersteuning zelf vorm in samenwerking met het samenwerkingsverband. Hieronder valt dat zij in staat zijn om onderwijs (de aangeboden leerinhouden, instructie, verwerkingsopdrachten en onderwijstijd) af te stemmen op verschillen in ontwikkeling van leerlingen. Dit duidt in het geval van begaafdheid op het signaleren, differentiëren, compacten en verrijken.

De lichte ondersteuning valt onder de basisondersteuning. Het samenwerkingsverband ondersteunt hierbij door middel van consultatie en kortdurende onderwijsondersteuning voor scholen/leerkrachten. Wanneer er behoefte is aan meer ondersteuning kan gebruik worden gemaakt van ambulante begeleiding door onderwijsondersteuners, psychodiagnostisch onderzoek, groepsarrangementen, individuele arrangementen en deskundigheidsbevordering team.

5.1.1 Signaleren

Het gericht signaleren van begaafdheid(skenmerken) maakt noodzakelijk dat op de scholen goed gekeken wordt naar de aspecten die een indicatie vormen voor begaafdheid. Daarbij kan het gebruik van een signaleringsinstrument een belangrijk hulpmiddel zijn. Wat betreft begaafdheid is vroeg signaleren van belang, bij voorkeur voor de start of tijdens intake op de basisschool. Ook kan de overgang naar groep 3 een moment zijn om signalen rondom begaafdheid te inventariseren. Wat betreft het signaleren van begaafdheid(skenmerken) zijn de scholen/schoolbesturen vrij om dit naar eigen inzicht in te vullen.

Tabel 2. Schematische weergave ondersteuning binnen SWV Stromenland

Vorm van ondersteuning	Invulling
Structurele signalering In kernvakken: Structurele gedifferentieerde instructie Begeleiding op 3 niveaus (compacten en verrijken) Verrijking o.b.v. structureel (Vaardigheden)model	Basisondersteuning op alle reguliere scholen
Verdergaande diagnostiek Begeleiding op 3+ niveau (extra compacten + verdieping/verrijking) Begeleiding van hiaten in kennis en vaardigheden	Remedial Teaching Scholen met begaafdheid als thema in schoolondersteuningsplan (bijv. plusklas of verrijkingsklas) Ambulante begeleiding Psychodiagnostiek Arrangementen (individueel of groep)
O.a. begeleiding van vastgelopen leerlingen, dubbel bijzondere leerlingen, leerlingen met trauma	Voltijds (hoog)begaafdenvoorziening SBO / SO met kennis (hoog)begaafdheid Tussenvoorziening dubbel bijzonder Jeugdzorg

5.2 Extra ondersteuning

Op het gebied van de extra ondersteuningsbehoefte van begaafde leerlingen valt een driedeling te kenmerken. Als eerste is er de extra ondersteuningsbehoefte gericht op het nauwer aansluiten bij het cognitief functioneren/vermogen van de leerlingen. De schoolbesturen hebben hiervoor (vormen van) onderwijs ingericht waarmee binnen het samenwerkingsverband tegemoet wordt gekomen aan dergelijke ondersteuningsvragen. Hierbij kan gedacht worden aan maatwerk binnen de school, (bovenschoolse) plusklassen/peergroepen, voltijds begaafden onderwijsvoorzieningen. Als tweede is er de leerling met extra ondersteuningsbehoefte met betrekking tot gedrags- en/of leerproblematiek. In deze ondersteuningsbehoefte wordt o.a. door het speciaal onderwijs voorzien. Daarnaast is een tussenvoorziening dubbel bijzonder op het niveau van het samenwerkingsverband ingericht waarbij begaafde leerlingen met gedragsproblematiek tijdelijk kunnen plaatsnemen waarbij de intentie is dat de leerling terug gaat naar de school van herkomst of een andere passende plaats.

Als derde zijn daar de ondersteuningsbehoefte waarbij de zorgvraag leidend is. Deze behoeften worden door de gespecialiseerde jeugd GGZ instellingen vormgegeven onder regie van de gemeente. Hierbij is sprake van maatwerk waarbij gekeken wordt op welke manier de leerling (een vorm van) onderwijs kan (blijven) volgen.

Initiatieven rondom de overgang po-vo

Naast bovengenoemde ondersteuning zijn er in samenwerking met het voortgezet onderwijs ook vormen van onderwijs ontwikkeld. Hierbij gaat het om een speciaal/eigen aanbod voor leerlingen die de stof van de basisschool beheersen maar nog niet rijp zijn voor het voortgezet onderwijs. Niet alle initiatieven op dit vlak worden door Stromenland gefinancierd.

6. Richtlijnen basisondersteuning

Om bovenstaande visie op en beschrijving van ondersteuning voor begaafde leerlingen in de basis te kunnen voorzien en in de toekomst ook verder uit te breiden is het streven om onderstaande richtlijnen te gebruiken. Deze richtlijnen zijn door Novilo (opleidingsinstituut op het gebied van meer- en hoogbegaafdheid) opgesteld.

- Er is beleid geformuleerd over passend onderwijs voor begaafde leerlingen inclusief visie, invulling begrip begaafdheid, doelstelling, beoogde resultaten, benoeming doelgroep, professionaliseringsplan en begroting.
- Er bestaat een vorm van structurele signalering in de onder-, midden en bovenbouw.
- Er zijn aanvullende verrijkingsdoelen geformuleerd.
- Voor minimaal twee domeinen (bijvoorbeeld Taal en Rekenen) probeert men structureel voor begaafde leerlingen de lesstof compact aan te bieden: bij voorkeur minimaal compacten tot 60% en 40% schrappen.
- De vrijgekomen tijd na compacten probeert men structureel aan te vullen met passend verrijkingsstof op basis van de geformuleerde verrijkingsdoelen.
- Het verrijkingsmateriaal sluit zoveel mogelijk aan bij de leerdoelen en onderwijsbehoeftes van begaafde leerlingen.
- Differentiatie vindt indien mogelijk plaats in het rooster (weektaak), leerdoelen en instructie voor de onder-, midden- en bovenbouw begaafde leerlingen.

7. Monitoring en evaluatie

Het beleidskader begaafdheid wordt onderdeel van de monitorkalender en de beleidsevaluatiecyclus. Zo zal begaafdheid o.a. terugkomen in de inhoudelijke verantwoording van het jaarverslag. Het beleidskader wordt jaarlijks geëvalueerd middels de monitor basisondersteuning. Op basis van de resultaten uit deze monitor wordt het gesprek aangegaan met de platformcoördinatoren. Het thema begaafdheid komt binnen de platforms ook terug in de evaluatie van de ondersteuningsagenda's. Daarnaast zal in het kader van de subsidie begaafde leerlingen po/vo ook vanuit het ministerie van OCW gemonitord worden en vanuit het NRO gegevens opgevraagd voor onderzoek.

8. Begroting

Onderstaande tabel geeft weer wat structureel vanuit het samenwerkingsverband wordt ingezet op het gebied van begaafdheid.

Tabel 3. Begroting begaafdheid SWV Stromenland

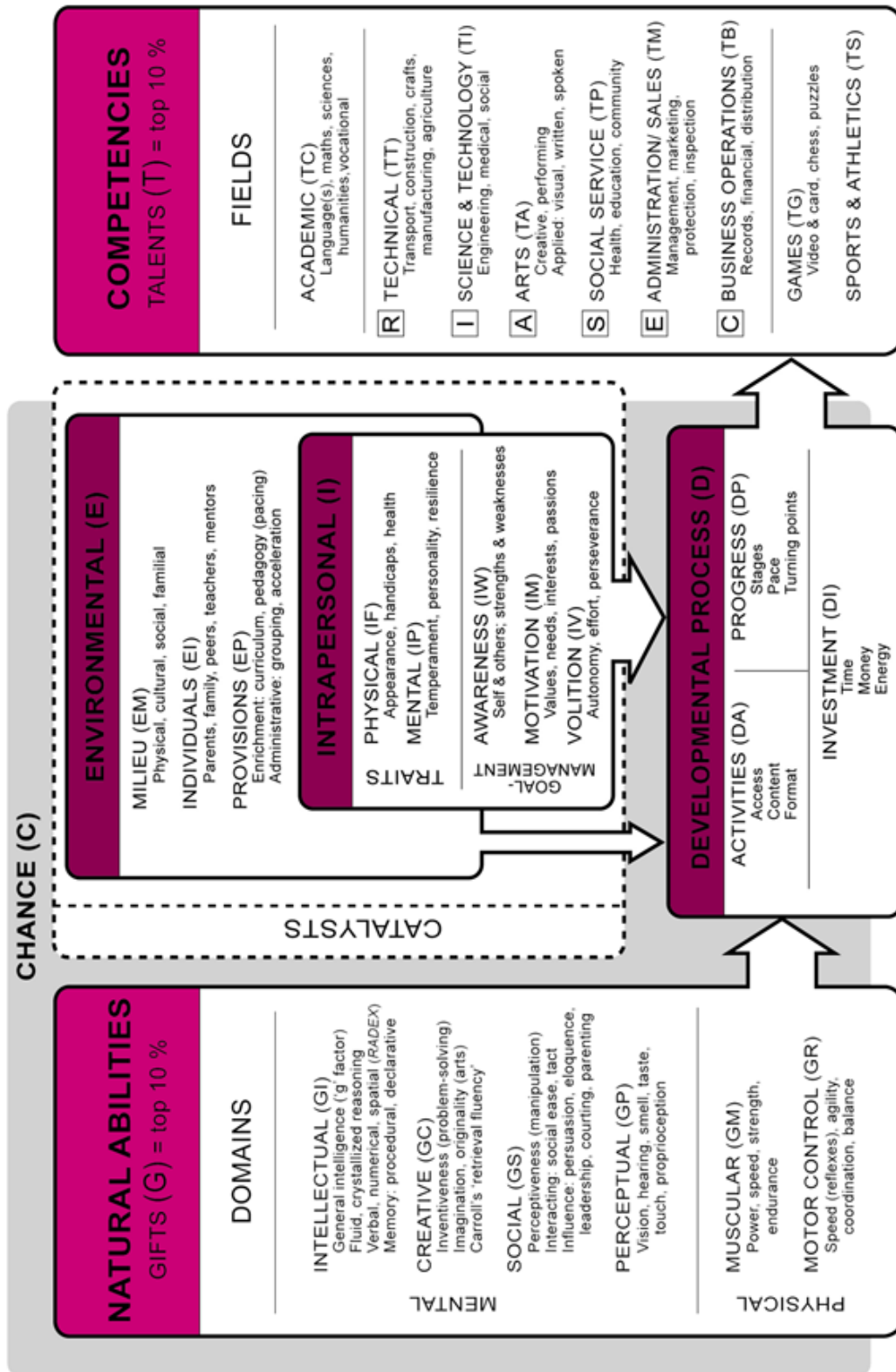
Investing begaafdheid jaarlijks	
Bijdragen aan individuele arrangementen	€ 180.000
Bijdragen aan plusklasarrangementen	€ 192.713
Bijdragen aan voltijds hoogbegaafdenvoorzieningen	€ 145.000
Bijdragen aan ontwikkeling en innovatie	€ 40.050
Bijdragen aan toelatingscommissie	€ 3.200
Scholing	€ 18.000
Onderwijsondersteuner HB vragen	€ 18.000
Totaal	€ 596.963

9. Bronnen

- George T. Betts and Maureen Neihart (2010). Revised profiles of the gifted and talented.
- Documentatie Novilo, verkregen op 28 januari 2019 bij bijeenkomst t.b.v. subsidieaanvraag
- Jaarplan 2019. (2018). SWV Stromenland
- Jaarverslag 2018. (2019). SWV Stromenland
- Projectplan SWV Stromenland subsidieaanvraag begaafde leerlingen. (2019). SWV Stromenland
- Ondersteuningsplan SWV Stromenland 2016-2020

Bijlage 1

Differentiated Model of Giftedness and Talent (Gagné, 2010)

www.talentstimuleren.nl

slo | Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling